

In school we trust

In de zomer van 2023 sloot Drs. Philip Bakker met de uitgave van zijn boek 'In school we trust' een diepgaand literatuuronderzoek af naar de bronnen van de onophoudelijke stroom van onderwijsvernieuwingen. Met de perfect gekozen titel van dit boek wordt meteen het spanningsveld aangekondigd waarin je als lezer al vanaf de eerste bladzijde terecht komt. Dat komt doordat bij het lezen van die titel vrijwel meteen de 'oorspronkelijke' in je bewustzijn opduikt, namelijk 'In God we trust'. Dat is de tekst die al sinds de 19de eeuw op het muntgeld staat van de Verenigde Staten en sinds 1957 ook op het papiergeld¹. En daarmee begint zich subtiel het beleven van een onaangename tegenstrijdigheid aan te dienen.

Als je namelijk met je geld datgene doet waarvan je vertrouwt dat God daar met groot genoegen mee zou instemmen, lijkt het alleszins acceptabel om je geld met die tekst te markeren. En wellicht zal dat ooit in die zin ook waarachtig en oprecht zo geweest (of in ieder geval bedoeld) zijn, maar volgens mij gaat dat allang niet meer op. Een vreemd draakachtig beeld doemt op: Je kunt toch niet de meest verschrikkelijke dingen met je geld doen en dan tegelijkertijd, als het geld door je handen gaat, die tekst aanraken².

'In school we trust' gaat over het onderzoek naar een vergelijkbaar moreel of ethisch dilemma in het onderwijs. Doen de leerkrachten op school dan niet datgene wat zij voor de menselijke ontwikkeling van de opgroeiende generatie zouden behoren te doen? Zou je de school (het onderwijs) hierin niet kunnen vertrouwen? Of worden er in het onderwijs methodes ingevoerd waarvan de leraren de werking op de ontwikkeling van de mens niet of nauwelijks doorgronden? En is wellicht de druk op de onderwijsgeevenden inmiddels zo groot, waar het gaat om vooral datgene te doen 'wat de methode of de overheid gebiedt', dat de eigen scheppende vermogens en het eigen pedagogische geweten verzwakt raken? Dit dilemma zal misschien voor iemand die waar dan ook in het onderwijs werkt, te herkennen zijn.

En toch willen we er nog steeds van uitgaan dat je in volledige overgave kunt vertrouwen op de goede bedoelingen van de school en het onderwijs waaraan je je kinderen toevertrouwt. Volkomen begrijpelijk of gaan we daarmee dit dilemma uit de weg? Want het is toch onbestaanbaar dat dit vertrouwen beschaamd zou kunnen worden door de ontdekking dat er met het onderwijs iets anders wordt nagestreefd dan de menselijke ontwikkeling van de opgroeiende generatie; van jouw kinderen. En het zou nog schokkender zijn wanneer uit een totaal onverwachte hoek doelstellingen voor het onderwijs te voorschijn zouden komen die je nooit voor mogelijk had gehouden. De werkelijkheid die uit het literatuuronderzoek in dit boek boven komt drijven zal zeker tot die beleving leiden. Daar komt nog bij dat de bron van alles, maar dan ook van alles wat er in dit boek vermeld wordt met behulp van een indrukwekkende literatuurlijst altijd terug te vinden is. Je hoeft niets aan te nemen, niets te geloven, niets voor zoete koek te slikken.

In negen hoofdstukken wordt achtereenvolgens stap voor stap uitgewerkt hoe de overheid steeds meer greep op het onderwijs gekregen heeft, hoe onderwijs ingezet wordt om veranderingen in de maatschappij op gang te brengen, hoe organisaties en instituties die eigenlijk helemaal niets met het onderwijs te maken hebben hun invloed op de ontwikkeling ervan uitoefenen, hoe het individuele steeds meer ondergeschikt raakt aan het collectieve belang, hoe het parlement (de Nederlandse Staten-Generaal) gaandeweg het zicht (en de controle) kwijt is geraakt op de lange lijnen van de

---

¹ Op de Nederlandse 2 euro-muntstukken staat 'God met ons'

² Overigens staat die tekst ook op vlaggen en vaandels en op grote posters in openbare gebouwen, in regeringsgebouwen.

onderwijsvernieuwingen en daarom hoopvol van de ene verandering naar de andere aanpassing rent³, hoe er door allerlei commerciële organisaties (o.a. uitgeverijen) enorm veel geld aan het onderwijs verdiend wordt, hoe veranderingen in het onderwijs langzaam maar zeker doorgevoerd worden zonder dat er een breed draagvlak voor gevormd wordt en hoe tot slot de staat zich steeds meer opstelt als de almachtige vader die voorwendt het individu te beschermen maar tegelijkertijd aan het individuele steeds minder ruimte laat. Natuurlijk eindigt dit boek met een vruchtbaar perspectief voor de toekomst.

Het is een behoorlijk indrukwekkend boek om te lezen; niet altijd op elke pagina plezierig, aangenaam onderhoudend of verstrooiend; integendeel ! En toch beveel ik van harte aan om dit boek van a tot z te lezen! En om er met collega's in het onderwijs (van peuterklas tot universiteit), met ouders, met studenten en met iedereen die wil begrijpen wat er al meer dan 100 jaar in ons onderwijs gaande is van gedachten over te wisselen.

Waarom? Omdat de inhoud van dit boek aan iedereen die dat wil de mogelijkheid biedt om uit dat morele, ethische dilemma 'In school we trust' weg te komen. De weg die je daarin kunt gaan zal je zeker doen denken aan de samenhang die Rudolf Steiner belicht in de Algemene Menskunde⁴.

Jaren geleden vertelde mij een collega hoe hij op een internationaal congres over psychopathologie onder de indruk was van het inzicht dat tevoorschijn kwam uit breed opgezette onderzoeken dat veel mensen in deze tijd lijden aan 'The global disease of indifference' (de wereldwijde ziekte van onverschilligheid) en dat er een samenhang werd verondersteld met 'the lack of inner conflict' (het ontbreken van een innerlijk conflict). Dat ontbreken van verontwaardiging, van een innerlijk conflict leidt ertoe dat veel mensen nauwelijks meer reageren en dat daar, waar het wel gebeurt vaak vooral de emoties de bovenhand krijgen. En daarna, als de gemoederen bedaard zijn, is er nog steeds niets echt duidelijk geworden, er is geen helder inzicht ontstaan, misschien wel een verandering, en dan kun je wachten op een herhaling.

De inhoud van dit boek 'In school we trust' zal je naar mijn inschatting niet onverschillig laten en het zal zeker een innerlijk conflict bij je wekken. Dat conflict is belangrijk en betekenisvol en dat dient uitgeplozen te worden. Dat is een behoorlijke inspanning maar plaveit de weg om uit het genoemde dilemma te komen.

Allereerst probeer je een zo compleet mogelijk beeld van dat wat er over het onderwijs in dit boek gemeld wordt te vormen. Dat zal ongetwijfeld (zoals bekend) veel meer vragen dan antwoorden opleveren. Je verzamelt die vragen, je onderzoekt ze en je koestert ze als een kostbare schat. Betrek die vragen vooral ook op jouw werkplek in het onderwijs. En al die vragen hebben een werking. Er komt beweging in de ziel. Je waarnemingen intensiveren zich en het waargenomene spreekt zich uit. Dan zoek je gesprekspartners en met hen bespreek je niet alleen jouw vragen en hun vragen, maar ook wat er als eerste oordeel in jullie naar boven kwam. Door die gesprekken en de uiteenzettingen met de oordelen van de anderen zal jouw oordeel in beweging komen (vooropgesteld dat jullie gesprekken 'verkwikkender zijn dan licht'⁵) en veranderen. En dat verfriste, geactualiseerde oordeel wekt de wilskracht in je om tot (een ander) handelen over te gaan. En welke handeling dat wordt vindt zijn fundament in jouw innerlijk en is de vrucht van jouw inspanning.

---

³ Zie het boek van het ministerie van OCW 'In de regel vrij. 100 jaar politie rond onderwijs, cultuur en wetenschap', uitgave september 2018.

⁴ Rudolf Steiner. GA 293. Algemene Menskunde. Negende voordracht. Suttgart, 30 augustus 1919.

⁵ Wolfgang von Goethe. Het sprookje van de groene slang en de schone lelie.

Zo kan de school een plek zijn waarin we kunnen vertrouwen en waar geestelijke wezens in geïnteresseerd zijn en betrokken raken in 'wat er door onze handen gaat'. 'In school we trust' moet voor de kinderen, jongeren en adolescenten (weer) een waarheid zijn.

Philip Bakker heeft met de uitwerking van zijn diepgaande onderzoek een belangrijke mogelijkheid geboden om het bewustzijn over het belang en de betekenis van menselijk en ontwikkelingsgericht onderwijs te intensiveren. Het is van belang voor iedereen die het onderwijs en de vrije ontwikkeling van kinderen aan het hart gaan.

Driebergen-Rijsenburg, oktober 2023
Jacques Meulman

P. Bakker. (2023). In school we trust. Een blik op verborgen ontwikkelingslijnen in het internationale onderwijs. Uitgeverij Kolisko – Nearchus.